

«Трапляються неприємні випадки». Головний юрист Метінвеста про правоохоронців, суди та податкову

LegalHub продовжує серію інтерв'ю з директорами юридичних департаментів найбільших українських компаній. Цього разу ми поговорили з Chief legal officer групи «Метінвест» Світланою Романовою.

— Розкажіть про те, як змінилася робота вашого юридичного департаменту останнім часом у зв'язку з карантинном і кризою?

С.Р.: Юристи Групи Метінвест наразі вимушені тимчасово працювати у комбінованому, офісно-дистанційному форматі роботи у зв'язку з карантинними заходами через пандемію. Обмеження, що були введені в березні 2020 року, викликали необхідність по-новому поглянути на розпорядок робочого дня, формат взаємодії з колегами та внутрішніми клієнтами, налаштувати віддалені процеси узгодження тощо. Досить швидко юристи компанії ефективно пристосувалися до віддаленого режиму роботи зі збереженням усіх бізнес-процесів, звикли постійно бути на зв'язку в Teams або Skype, і зараз готові підтримати робочий процес і відповісти на всі запитання клієнтів із дому не менш ефективно, ніж у докарантинний час. У співробітників підвищився рівень обізнаності у технічних можливостях спеціальних програм для дистанційного спілкування, які раніше не використовувалися у роботі, внаслідок чого зросла можливість «відвідування» різноманітних заходів, семінарів та навчальних програм. Як не парадоксально, та карантин навіть допоміг нам реалізувати певні заплановані проекти. Усупереч всім труднощам ми завершили перехід юридичних служб підприємств до загальних центрів обслуговування в Запоріжжі, Кривому Розі і Маріуполі і перевели спілкування з нашими корпоративними клієнтами у цифровий формат. Майже всі запити клієнтів та відповіді на них у цих регіонах здійснюються через спеціалізоване програмне забезпечення. Якщо б не карантин та вимушений перехід комунікацій у віддалений формат, клієнтам було б набагато складніше зголоситися на новий формат взаємодії з юристами. Також ми традиційно провели літнє стажування для студентів юридичних факультетів України, яке успішно пройшло частково у онлайн-форматі, а частково за присутності стажерів в офісах із дотриманням карантинних заходів. Серед мінусів віддаленої роботи все ще залишається зменшення обсягу живого спілкування з колегами. Дистанційна робота, особливо в умовах карантину, поглиблює тенденцію до розмивання кордонів між робочим та неробочим часом. Зміни в роботі додатково стимулювали впровадження кількох проєктів з розширення електронного документообігу у Групі Метінвест. Загалом вимушений режим віддаленої роботи позитивно вплинув на розвиток інформаційних систем, які допомагають зробити роботу юриста більш зручною та оперативною.

— В Україні вже кілька років проходить судова реформа. Як ви оцінюєте результати цієї реформи?

С.Р: Як і будь-які важливі зміни, судова реформа в Україні – тема вкрай дискусійна і суперечлива, і про неї вже було багато сказано і написано. Особисто я вважаю, що загалом поточні результати судової реформи можна назвати задовільними, проте й досі існує низка питань, які потребують суттєвих поліпшень, без яких судова реформа не може бути визнана такою, що відбулася успішно. З точки зору бізнесу, позитивними моментами реформи, безперечно, можна вважати впровадження змін у процесуальному законодавстві – в Господарський процесуальний кодекс України, в Кодекс адміністративного судочинства України, а також прийняття Кодексу з процедур банкрутства. На тлі пандемії 2020 року також особливо цінним є започаткування цифрових онлайн-сервісів («електронний суд»), що значно покращують ситуацію з доступом до правосуддя в умовах карантину. Водночас вважаємо, що хід реформи гальмується вкрай непослідовним впровадженням окремих заходів судової реформи. Так, наприклад, турбує хаотична зміна ставок судового збору, яка може коливатися від мільйонів до кількох тисяч гривень (при цьому мільйонні суми судових зборів у виграних нами великих адміністративних справах можуть не повертатися нам роками). Або часткова відмова від адвокатської монополії після того, як юристи компанії пройшли складний процес адаптації до нових вимог, отримали адвокатські свідоцтва, продовжують підтримувати їх в активному статусі тощо. Глобальною проблемою реформи й досі залишається неналежне фінансування судів і гострий кадровий дефіцит фахових суддів. Усе це прямо впливає на строки розгляду справ, а інколи й на якість судових рішень. Проблемою також залишаються досить непрогнозовані з юридичної точки зору, а іноді й абсолютно суперечливі рішення Верховного Суду України стосовно важливих для бізнесу питань. Бізнес та інвестори насамперед шукають стабільних та прогнозованих правил гри, а тому такі чутливі речі, як правосуддя в економічній та адміністративній сфері, мають бути реформованими за правилом «сім разів відміряй – один раз відріж».

— Як ви оцінюєте законодавче поле, в якому працює ваша компанія? Що варто було б змінити?

С.Р: Законодавство має не лише відповідати потребам сьогодення, але й працювати на майбутнє. На жаль, законодавство в Україні часто стає не стратегічно виваженим інструментом для регулювання економічних відносин у суспільстві, а слугує певним патичком-рятівничком для швидкого вирішення окремих політичних або кризових ситуацій. Тому, коли мета впровадження того чи іншого регулювання у країні не є стратегічно прорахованою і збалансованою, а саме законодавство ухвалюється в турборежимі, результати таких нововведень швидко призводять до чергових криз і перекосів в економіці і суспільстві. До того ж рівень оцінки суб'єктами законотворчої діяльності можливого впливу на бізнес і суспільство їхніх законодавчих ініціатив є абсолютно недостатнім, і тому необхідно значно посилити роль моделювання та аналізу потенційних наслідків законотворчого процесу. Зрештою, держава повинна перестати компенсувати неефективність своїх дій за рахунок бізнесу і переглянути свої відносини з усіма гравцями ринку на партнерські. Насамперед необхідно змінити сам підхід до державного управління і законотворення, а не лише окремі законодавчі акти. Якщо ж торкнутися змін саме у законодавстві, то ця тема невичерпна, і говорити про неї можна довго. Наведу лише один приклад, де законодавчі зміни назріли давно, а за останній рік стали життєво необхідними в масштабах усієї країни. За майже 30 років нашої незалежності норми радянського Кодексу законів про працю 1971 року так і не були системно переглянуті й приведені до реалій сьогодення. 2020 рік лише загострив цю необхідність, зокрема, оголивши величезні діри в регулюванні дистанційної і надомної роботи, включаючи питання обліку робочого часу, охорони праці, матеріальної відповідальності, електронного документообороту в кадровому діловодстві, суміщення режимів роботи вдома з роботою в офісі тощо. 3 листопада 2020 року Верховна Рада нарешті ухвалила законопроект № 4051 «Про внесення змін у деякі законодавчі акти про удосконалення правового регулювання дистанційної роботи» в першому читанні. Мені приємно зазначити, що до його підготовки значною мірою долучилися і юристи нашої компанії.

— Наскільки існує в Україні законодавство захищає права власності найбільших компаній?

С.Р: Насамперед ефективний захист приватної власності в Україні з боку держави має бути забезпечений усім без винятку – громадянам, організаціям, приватним підприємцям і будь-якому бізнесу, незважаючи на його розмір. На мій погляд, будь-яка дія чи бездіяльність насамперед зумовлені бажанням чи небажанням щось робити. Перекладаючи цю думку на масштаб держави, хочу сказати, що ефективність державного механізму із захисту власності будь-якого бізнесу – малого чи великого – залежить перш за все від пріоритетів державної політики і бажання держави не на словах, а реально забезпечувати такий захист. Другою складовою успішності є спроможність держави дотримуватися задекларованих нею принципів. Сюди входить наявність ефективних механізмів примусового виконання законодавчих гарантій – ефективних і професійних правоохоронної і судової систем, злагодженої роботи всіх державних органів та інших учасників процесу (державних реєстраторів, нотаріусів тощо). І лише третьою і останньою складовою успішного захисту власності є правильне, однозначне і конкретне втілення державних гарантій у законодавстві з наданням їм чітко визначеної імперативної дії. Це потрібно для того, щоб уникнути зловживань через двозначне або неправильне тлумачення закону. Лише в такій

послідовності можна забезпечити ефективний захист приватної власності в Україні з боку держави. Маючи лише слова на папері, без дієвих механізмів примусового виконання закону і реального бажання держави впроваджувати жорстку політику в цьому напрямку, говорити про ефективний захист власності передчасно. Хоча останнім часом певні кроки з поліпшення законодавства у сфері захисту корпоративних прав були здійснені, вважаю, що потрібно зробити ще чимало. Як один із прикладів можу навести необхідність подальшого удосконалення технічного функціонування державних реєстрів. Наступним кроком має стати їхня синхронізація з Державним реєстром речових прав на нерухоме майно і Єдиним державним реєстром судових рішень для унеможливлення проведення реєстраційних дій за наявності відповідної заборони. Водночас неправильно говорити лише про обов'язок держави у справі захисту приватної власності. Сам власник має бути відповідальним і докладати зусиль щодо захисту своєї власності, починаючи від отримання всіх необхідних документів і дозволів на ведення свого бізнесу, належного оформлення майнових і немайнових прав, упровадження внутрішніх механізмів контролю і протидії шахрайству, вчасного реагування на порушення своїх прав тощо.

— **Як ви оцінюєте взаємодію з податковою останнім часом?**

С.Р.: Політика податкових органів все ще характеризується досить високим ступенем втручання в економіку та діяльність бізнесу. В той же час, в цілому за останні декілька років слід відмітити зростання професіоналізму податкових органів та можливість вести з ними саме діалог з приводу різних питань оподаткування. Тут мається на увазі Офіс великих платників податків, де зареєстровані практично всі підприємства групи Метінвест. Хотілося би подальшого розвитку саме цього напрямку з боку податкових органів. Підприємствам Групи як абсолютно прозорим платникам податків та представникам реального сектору економіки дошкуляють, зокрема, так звані «сумнівні контрагенти», взаємовідносини з якими оскаржуються податковими органами саме на рівні наших підприємств. Це відволікає наші ресурси (та і ресурси держави) на абсолютно непотрібні податкові спори. В цілому, з усіх податкових питань 99% судових рішень приймаються на користь наших компаній. Це свідчить про те, що є нагальними зміни у системі податкових нарахувань у результаті заходів податкового контролю. Особливо варто відмітити, що податкові органи сприймають уже саму наявність зарубіжного повноцінного трейдера практично як порушення податкового законодавства. Але ж саме для цього і існують правила трансфертного ціноутворення, яких Група повністю дотримується. У цьому напрямку хотілося би більш конструктивного діалогу – ми впевнені у своїй позиції, яка щорічно підтверджується також незалежними професійними консультантами. Бізнес звик до постійних змін у податковому законодавстві, завдяки яким ледь не щороку змінюються правила оподаткування, збільшуються зобов'язання платників податків і права контролюючих органів. Сьогодні потрібно зрозуміти, що податкове законодавство України має ґрунтуватися на принципі стабільності та презумпції правомірності дій платника податків, коли правила оподаткування є зрозумілими та прогнозованими. Адже сьогодні ми постійно стикаємося з підходами, коли податкові органи, користуючись не досить чітко визначеними правилами застосування податкових норм, тлумачать законодавство виключно у своїх інтересах і, як наслідок, проти інтересів платників податків. Щодо повернення ПДВ експортерам, можна відзначити, що сьогодні спостерігається позитивна динаміка. Адже за дотримання певних умов, визначених податковим законодавством, сумлінним платникам податків, якими є підприємства групи Метінвест, здійснюється автоматичне та своєчасне відшкодування податку на додану вартість.

— **Як оцінюєте поведінку правоохоронних органів? Наскільки вони останнім часом коректно поведуться по відношенню до бізнесу?**

С.Р.: Група Метінвест завжди націлена на співпрацю з правоохоронними органами. На жаль, на практиці трапляються неприємні випадки зловживання правоохоронними органами своїми правами, однак це швидше були порушення з боку окремих правоохоронців. Варто зазначити, що правоохоронні органи не завжди ефективно діють для захисту інтересів громадян та бізнесу, які саме потребують такого захисту. На практиці кожна друга заява про злочин залишається без належної реакції та змушує скаржитися до слідчих суддів щодо такої бездіяльності. Реформи правоохоронної системи потрібні, проте вони мають бути розумними та виваженими, щоб такі зміни не погіршили нинішній стан справ.